

Posudek dizertační práce

Vojtěch Vaněk, *Oltářní fundace kutnohorských měšťanů v předhusitské době*, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze 2011, 208 s.

Zbožné fundace jsou vděčným tématem českých výzkumů posledních desetiletí, dokreslujícím vztah obyvatel země různého sociálního postavení vůči církvi a dokládajícím snahu zajistit spásu duše. Počáteční impuls systematického studia nalézáme u Z. Hledíkové, na níž navázala regionální badání (Plzeň, České Budějovice, Hradec Králové, Česká Lípa, Brno, Znojmo atd.). Většina z výzkumů (týkajících se Čech) je postavena na erekčních a konfirmačních knihách pražského arcibiskupství, které jsou cenným pramenem, ovšem neumožňují postihnout zbožná nadání a dary v celistvosti.

V. Vaněk práci rozčlenil do šesti oddílů. Místo úvodu zaujímá kapitola o roli zádušní fundace ve středověké měšťanské společnosti, následuje přehled výzkumů fundací v evropské historiografii, studium fundací s důrazem na oltáře v české historiografii a nakonec je představeno dějepisectví Kutné Hory a sedleckého kláštera. Autor konstatuje absenci moderního syntetického zpracování dějin města ve středověku. Následuje oddíl, v kterém autor popisuje prameny k tématu, zdůvodňuje nepřítomnost písemností v kutnohorském městském archivu, popisuje prameny církevní správy pražské arcidiecéze a nakonec testamenty kutnohorských měšťanů, které rozšiřují faktografickou základnu.

Úvodní charakter má též třetí oddíl o Kutné Hoře v předhusitském období: čtenář se seznámí se středověkým osídlením a počátky farní organizace na Kutnohorsku, vznikem a vývojem Kutné Hory, s farní správou se specifickou situací příslušnosti města k farnímu kostelu ve vsi mimo jeho hranice

a výrazným vlivem sedlského kláštera. Nakonec autor představil jednotlivé chrámy Kutné Hory a roli kláštera v Sedlci.

Oddíl 4 nadepsaný "Oltářní fundace v předhusitské Kutné Hoře v kontextu měšťanské zakladatelské aktivity" obsahuje výklad o nejstarších kutnohorských chrámech a jejich zakladatelském zázemí, o špitálu Štěpána Pirknera (sv. Kříže), o Vysokém kostele Panny Marie - nejstarším centru měšťanské zbožnosti a reprezentace, o radním kostele Panny Marie Na Náměti, o české kapli sv. Bartoloměje, o chrámu Bratrstva Těla Kristova, o fundacích měšťanů v sedleckém klášteře, jejich vztahu k dalším cisterciáckým klášterům, o držbě patronátních práv venkovských farních kostelů ze strany kutnohorských měšťanů.

V oddíle 5 "Sondy do fundační aktivity kutnohorských měšťanů" autor charakterizuje roli oltářních fundací v měšťanské společnosti, jejich zakladatele, motivy k založení oltáře. Fundační aktivity klade do kontextu společenského postavení fundátora, jako prostředek k reprezentaci a legitimizaci moci a jako výraz zbožnosti, popisuje vztah městské rady k fundátorství. Zvláštní kapitolou je Bratrstvo Božího Těla. Naopak zcela na okraji zájmů fundátorů v Kutné Hoře byli chudí - i přes velikost, význam města a specifickou sociální strukturu apod. vznikl toliko jeden špitál. Autor se dotkl častého jevu, totiž obsazování oltářů příbuznými fundátora a jeho rodiny a dále souvislostem mezi testamentární praxí a fundacemi. V krátkém textu oddílu 6 autor rozebírá motivy oltářních fundací. - Zajímavostí je inkorporace *in usus proprios et pleno iure*, tedy bez povinnosti prezentovat vikáře - je méně častá než *incorporatio in usus proprios*.

Připomínky: Pro správce inkorporovaného kostela je třeba užívat označení "vikář", nikoliv "farář" (str. 64), bez ohledu na titulaturu v pramenech (užívání pojmu "plebanus" je omylem notáře, diktátora aj.; často u pramenů nekuriálního původu). Roli faráře u inkorporovaného kostela přebírá instituce, již

je vtělen. - Ze stejného soudku je i označení "plebanus ecclesie in Nemotis" (s. 70) a pochopitelně kronikářská zmínka o dvou farářích, totiž malínském a Vysokého kostela (s. 65). - K soupisům vikářů malínského kostela (s. 64, 65): autor uvádí dvě řady, a sice malínské "faráře" (s. 64) a "faráře" Vysokého kostela (s. 65). Jedná se o tytéž osoby (a autor následně v textu malínského vikáře a duchovního správce sídlícího u Vysokého kostela zcela správně ztotožňuje; s. 65, konec 1. odstavce). Pro Malín ovšem V. Vaněk uvádí dva Jany (1. 1405-1409, 2. 1409), pro Vysoký kostel ve stejné době jednoho Jana (1407-1410). Drobné časové odchylky jsou i u jiných jmen. Vhodné by bylo sestavit ze všech pramenných zmínek též jednu řadu vikářů (bez ohledu na to, ke kterému kostelu byli pisatelem přiřazováni), eliminovaly by se nesrovnalosti a více by se ozřejmila časová rozmezí, kdy farnost spravovali. - Roli závěru plní kapitola 6.1?

Závěr: Lze ocenit autorův rozhled po zahraniční literatuře. V. Vaněk se opíral o širší pramennou základnu než někteří předchozí badatelé zabývající se fundacemi oltářů, rozšířil ji o testamenty aj., což mu umožnilo podat plastičtější obraz situace. Práce je prvním zpracováním tematiky, jako taková je přínosem pro dějiny Kutné Hory, obecně pro dějiny měst, církevní dějiny. Plně odpovídá požadavkům na dizertaci a lze ji doporučit k obhajobě.

doc. PhDr. Pavel Krafl, Dr.